

A Höss-akció

A magyar zsidók megsemmisítése Auschwitz-Birkenauban

Auschwitz nem véletlenül vált a holokauszt szimbólumává. Itt egyszerre működött szimbiózisban a Harmadik Birodalom legnagyobb és leghosszabb ideig aktív megsemmisítő tábora és munkaerőt elosztó központja (Auschwitz II., Birkenau), egy több tucat altábort magában foglaló munkatábor-hálózat (Auschwitz III., Monowitz), valamint egy „hagyományos” koncentrációs tábor (Auschwitz I., az auschwitzi főtábor), amely egyben a táborrendszer igazgatási központjaként is funkcionált. 1940 és 1945 között körülbelül 1,3 millió embert szállítottak az Auschwitz-komplexumba. Közülük alig több mint 400 ezret regisztráltak (tetováltak), a többiek nyomtalanul eltűntek a gázkamrákban. Mintegy 200 ezren nem zsidó származásuk miatt kerültek ide (lengyel ellenállók, szovjet hadifoglyok, cigányok, a pacifista Jehova tanúi, baloldali vagy ezzel vádolt franciák, spanyolok, csehek, németek stb., vagy éppen feketézők), közülük 120-130 ezren az európai zsidókhöz hasonlóan itt pusztultak.

A deportáltak és egyben az áldozatok túlnyomó többsége azonban az európai zsidóság soraiból került ki: az 1,1 millió Auschwitzba hurcolt zsidóból mintegy egymilliót itt öltek meg. Közülük is messze a legtöbben 1944-ben érkeztek: Magyarországról.

1944 tavaszán az európai zsidók kiirtása a végéhez közeledett. A haláltábor „félgőzzel” üzemelt: az év első négy hónapja alatt kevesebb, mint 25 ezer zsidó deportált érkezett, pedig korábban a havi átlag volt ennyi. Magyarország megszállásával (1944. március 19.) azonban egy csapásra minden megváltozott. A magyar zsidók tömeges deportálását előkészítő Eichmann 1944 tavaszán meglátogatta a végállomásnak szánt Auschwitz-Birkenaut. Megdöbbenve tapasztalta, hogy a tábor nincs „fogadóképes” állapotban: a krematóriumok elhanyagoltak voltak, a közvetlenül a krematóriumokhoz vezető sínpár építése félbemaradt. Jelentésének azonnali és súlyos következmé-

nyei voltak. 1944. május 8-án leváltották Auschwitz és Birkenau parancsnokát, és Eichmann javaslatának megfelelően még aznap megérkezett az emberirtás legtapasztaltabb szakértője, a tábort 1940-ben alapító és azt 1943-ig irányító SS-alezredes, Rudolf Höss.

A következő egy hétben lázas munka folyt. Höss az elvárásoknak megfelelően dinamikus látott munkához: befejeztette a deportáltak fogadására szánt ún. zsidórampát, renováltatta a négy (no. II–V.), egy-egy épületen belül vetkőzővel, gázkamrával és égető-kemencékkel felszerelt krematóriumot, sőt, a várható túlterhelésre felkészülve, hatalmas halottégető gödröket ásott, majd Magyarországra utazott, ahol a MÁV illetékeseivel és Eichmann-nal egyeztetette a részleteket. Kezdődhetett Birkenau és az Auschwitz-komplexum, a Harmadik Birodalom és egyben az emberiség történetének legnagyobb emberirtási művelete, amely kivitelezőjéről és irányítójáról kapta nevét: a Höss-akció.

Magyar zsidó transzportok Auschwitz-Birkenauban

Az első magyar származású és anyanyelvű zsidók 1942 tavaszán kerültek Auschwitzba a Szlovákiából küldött szállítmányokkal. Őket követték azok, akiket magyar állampolgárként (annak elvesztése esetén hontalanként) Európa nyugati részéről deportáltak belga, holland és francia zsidókkal együtt. 1942 és 1944 áprilisa között több ezer magyar származású, születésű, anya-

Irodalom és történelem

Kertész Imre Nobel-díjat kapott. Figyeljük, mint régi barát és még régebbi tisztelő olvasó, miként emelkedik egyik napról a másikra ez a meleg szívű, finom gondolkodású ember a világ legismertebb magyarjai közé, s figyeljük, hogyan irányul végre a figyelem a „Való Világ Magyarországn” arra: a Nobel-díjas Kertész Imre mellett csodálatosan erős irodalom van jelen a magyar szellemi életben. Esterházy Péter, Konrád György, Nádas Péter, Sütő András, no és a költők, Csoóri Sándor, Juhász Ferenc, Kányádi Sándor. S mellettük a mozgókép-írók: Bacsó Péter, Makk Károly, Jancsó Miklós, Szabó István. Ezeket az évtizedeket az irodalomtörténetek „nagy írói korszaknak” fogják utólag nevezni. És mondjuk: Kertész Imre Nobel-díja az írásművészet (németül is csodálatosan hangzó) finomságának, az írói lélek rezdülésre-érzékenységének elismerése. Emiatt vagyunk olvasói negyedszázada. S mondjuk: ez a szemlélődő írói magatartás, a lélekrajzok finomsága a magyar klasszikus

irodalom legszebb hagyományának kiteljesülése. S mondjuk: a Nobel-díjat nem témára adják: nem a zsidóság, nem a holokauszt-téma kapta a Nobel-díjat, noha természetes, hogy a világ zsidósága könnyes-mosolygós szemmel hallja a Nobel-díj hírért, s vásárolja végre tömegével Kertész Imre könyvét, mert a zsidósors eddigi legfinomabb és talán legemberibb megjelenését olvashatja Kertész könyveiben. Figyeljük: sok barátunkat nem fogja meg Kertész prózája, mint bennünket, s esküsznek Esterházyra, Sütőre vagy másokra. Mondjuk: rendben van. Szép az, ami érdek nélkül tetszik – így az esztétikai közhely –, tessék tiszteletben tartani, hogy nekünk ez tetszik, vagy hogy a Nobel-díj bizottságának ez tetszett, s mi is tiszteletben tartunk más ízléseket. Csak kérdezzük: miért kell szembeállítani ily kiváló teljesítményeket, író embereket. De egyet nem tudunk elfogadni: a csodálatos egyéni teljesítményt, a magyar irodalom látványos sikerét zsidóellenes érzelmek keltésére vagy éppen a zsidóság tragédiájának újraértékelésére használják.

G.